

Kiến thức CN sinh học

Ghi nhãn thực phẩm chuyển gen (Pocket No.7)

Những tranh cãi về thực phẩm có nguồn gốc từ cây chuyển gen thường động chạm tới chủ đề ghi nhãn. Nhiều người tiêu dùng tranh cãi và khẳng định quyền được biết họ đang ăn gì và họ có quyền chọn lựa loại thực phẩm mà họ ăn. Chúng ta thường nghe những câu như "Tại sao lại không ghi nhãn những loại thực phẩm mà bạn đảm bảo về tính an toàn của chúng?" hoặc như "người tiêu dùng phải có quyền được chọn thực phẩm mà họ đang ăn." Do đó, nhiều chính phủ đã bắt đầu để ý tới những đề xuất này và hoặc đã triển khai các quy định về ghi nhãn hoặc đang nghiên cứu triển khai những quy định này.

Mặc dù những câu hỏi này dường như đơn giản nhưng vẫn để lại không như vậy, đặc biệt nếu như điểm bắt đầu ghi nhãn bao gồm cả quá trình chứ không đơn thuần là ghi nhãn thành phẩm. Những vấn đề như sự an toàn, chi phí, sự thực trong việc quảng cáo, chọn lựa, tính công bằng, khoa học, các rào cản thương mại, trách nhiệm về mặt quản lý, trách nhiệm giải trình, trách nhiệm pháp lý là một trong số các vấn đề có liên quan.

Các yêu cầu để triển khai các chính sách về ghi nhãn

Các tiêu chuẩn, việc kiểm tra, chứng nhận và tuân thủ.

Trước khi triển khai bất cứ quy định ghi nhãn nào, các chính phủ cần phải thiết lập các tiêu chuẩn và dịch vụ để tiến hành kiểm tra xem có các thành phần chuyển gen không; cấp giấy chứng nhận và đảm bảo rằng các tiêu chuẩn chất lượng là rõ ràng và có thể đạt được.

Trong khi dễ dàng phát hiện thấy các thành phần chuyển gen trong các sản phẩm mà thành phần chuyển gen (GM) là thành phần chính (như ở đậu phụ hay ở bông ngô), thì lại không dễ phát hiện ra các thành phần GM trong các sản phẩm chế biến như dầu, đường và thức ăn làm từ tinh bột, những loại thực phẩm này không còn chứa bất cứ DNA mới hoặc protein mới nữa.

Một lưu ý khác đó là phần lớn thực phẩm được mua và tiêu thụ ở các nước đang phát triển không được bao gói và do vậy thường không được ghi nhãn. Ví dụ sữa đậu nành được bán rong trên đường hoặc rau quả tươi được bán tại các chợ.

Một vấn đề khác mà các nhà quản lý phải cân nhắc đó là vấn đề từ ngữ: một nhãn hàng lý tưởng thì không được để cho người tiêu dùng ủng hộ hay phản đối sản phẩm.

Cũng có một vấn đề là liệu nhãn ghi có hữu ích hay được dùng để giáo dục không. Đối với một người nội trợ ở nhà ít khi được nghe về những cuộc tranh luận đối với thực phẩm chuyển gen thì một nhãn hàng như "được làm từ đậu tương chuyển gen" hoặc "được trồng từ hạt giống thu được từ công nghệ sinh học thực vật hiện đại" có thể tạo ra nhiều lúng túng.

Ví dụ về các biện pháp ghi nhãn trên thế giới

Canada

Tại Canada, tất cả các loại thực phẩm phẩm xác định thấy có những mối quan tâm về an toàn như là tính gây dị ứng và có sự thay đổi về thành phần hay dinh dưỡng thì cần phải được ghi nhãn đặc biệt. Việc ghi nhãn phải chỉ ra bản chất của sự thay đổi và phải dễ hiểu, đúng sự thực và không được gây nhầm lẫn cho người tiêu dùng. Các nhà sản xuất có thể chọn việc ghi nhãn các sản phẩm để cung cấp thông tin có liên quan tới việc có hay không có các thành phần chuyển gen do đó các thông tin phải thực tế và không được gây nhầm lẫn hay lừa bịp.

Mỹ

Tại Mỹ, tất cả các loại thực phẩm phải ghi nhãn khi có những mối lo ngại đối với sức khỏe, có sự khác biệt trong việc sử dụng hay về giá trị dinh dưỡng hoặc tên gọi chung không còn thích hợp để mô tả là thực phẩm có nguồn gốc từ cây chuyển gen. Vào tháng giêng năm 2001, Cục quản lý thực phẩm và dược phẩm Hoa Kỳ đã công bố một hướng

dẫn dự thảo cho ngành thực phẩm đó là việc ghi nhãn trên cơ sở tự nguyện. Tài liệu này hướng dẫn các nhà sản xuất trong việc ghi nhãn thực phẩm một cách thích hợp, trung thực và không gây nhầm lẫn và cũng đưa ra các ví dụ về ngôn ngữ ghi nhãn có thể được chấp nhận và không được chấp nhận.

Liên minh Châu Âu/Anh Quốc

Các thành phần thực phẩm mà có chứa tối thiểu 1% thành phần chuyển gen được phát triển thông qua các kỹ thuật biến đổi di truyền (dựa trên các biện pháp tính toán DNA/protein) thì phải ghi nhãn. Các thành phần thu được từ cây chuyển gen nhưng không chứa các DNA hay protein mới thì không cần phải dán nhãn. Do vậy, các sản phẩm tinh chế cao như dầu, đường và tinh bột làm từ ngô, đậu tương và cải dầu (canola) chuyển gen được miễn không phải ghi nhãn.

Khi mới được đưa ra giới thiệu vào năm 1997, các quy định về ghi nhãn của EC không bao gồm các thành phần nhỏ như các chất phụ gia thực phẩm, các chất tạo hương liệu và chất hỗ trợ quá trình chế biến. Gần đây các quy định về ghi nhãn được đưa vào năm 2000 yêu cầu ghi nhãn cả các chất phụ gia và chất tạo hương liệu trong trường hợp những chất này không tương đương với các sản phẩm thông thường (ví dụ như có chứa các protein hay DNA mới do kết quả của việc biến đổi di truyền)

Các loại thực phẩm được miễn ghi nhãn:

- Thực phẩm thu được từ cây chuyển gen nhưng không chứa thành phần DNA hay protein mới (dầu, đường, tinh bột... làm từ đậu tương, ngô và cải dầu chuyển gen)
- Ngẫu nhiên có thành phần chuyển gen ở mức dưới 1% với điều kiện là đã thực thi các bước để tránh đưa vào thành phần chuyển gen
- Các thực phẩm làm từ cây trồng được biến đổi di truyền thông qua các công nghệ sinh học ngoại trừ công nghệ DNA tái tổ hợp (ví dụ liên kết tế bào giữa các loài cùng giới)

Australia/Niu Zilân

Yêu cầu ghi nhãn bắt buộc có hiệu lực từ tháng 12/2001. Hiện yêu cầu ghi nhãn là bắt buộc trong những trường hợp mà các đặc tính của thực phẩm bị thay thế như là thay đổi giá trị dinh dưỡng hoặc thực phẩm có chứa DNA mới hay protein mới do kết quả của việc thay đổi gen. Hàm lượng các thành phần biến đổi gen được phép có trong thực phẩm là tới 1%.

Các trường hợp không phải ghi nhãn

- Thực phẩm được làm từ cây chuyển gen nhưng không có chứa DNA hay protein mới (như dầu, đường, tinh bột ... làm từ đậu tương chuyển gen, ngô và cải dầu)
- Các phụ gia thực phẩm và các chất hỗ trợ quá trình chế biến (nếu như DNA hoặc protein mới không có trong sản phẩm thực phẩm cuối cùng)
- Hương liệu (với hàm lượng dưới mức 0,1% trong hàng thành phẩm)
- Thực phẩm được chế biến để bán (tại các nhà hàng)
- Thực phẩm làm từ các cây trồng được biến đổi di truyền thông qua các công nghệ khác ngoại trừ công nghệ tái tổ hợp DNA.

Nhật bản

Bộ nông, ngư nghiệp Nhật bản (MAFF) là cơ quan chịu trách nhiệm về việc chuẩn y sự an toàn đối với môi trường, chuẩn y về sự an toàn của thức ăn gia súc và việc ghi nhãn công nghệ sinh học đối với thực phẩm. Ngày 1/4/2001, MAFF đã lên một chương trình ghi nhãn trong đó yêu cầu ghi nhãn đối với các sản phẩm thực phẩm công nghệ sinh học nếu phát hiện thấy DNA hay protein công nghệ sinh học trong thực phẩm thành phẩm.

Quy định của MAFF yêu cầu dán nhãn DNA tái tổ hợp chỉ khi hàm lượng thành phần này chiếm từ 5% trong tổng trọng lượng sản phẩm trở lên.

Hàn quốc

Cục quản lý thực phẩm và dược phẩm Hàn quốc (KFDA) yêu cầu ghi nhãn thực phẩm chế biến sử dụng ngô, đậu tương hay mầm đậu tương chuyển gen hoặc khi ba loại nguyên liệu này có trong năm thành phần chính của một sản phẩm thực phẩm chế biến. Các thành phần có hàm lượng không đáng kể thì không cần phải ghi nhãn. Mức cho phép ngẫu nhiên có mặt các thành phần GM đối với ba loại nguyên liệu này là tới 3%.

Bộ nông lâm nghiệp Hàn quốc cũng yêu cầu ghi nhãn đối với các chuyến hàng chở ba loại hàng hoá nói trên nếu như đó là hàng chuyển tới để tiêu dùng trực tiếp và nếu có chứa các thành phần được cải tiến nhờ công nghệ sinh học với hàm lượng từ 3% trở lên.

Để không phải ghi nhãn thì phải có giấy chứng nhận vẫn bảo toàn tính chất trong quá trình vận chuyển.

Tác động của việc ghi nhãn thực phẩm

Việc ghi nhãn thực phẩm có tác động thế nào đối với thương mại thế giới và khu vực?

Do việc sản xuất và buôn bán cây chuyển gen đang ngày một gia tăng, các chương trình ghi nhãn sẽ cho phép các nước thiết kế các chính sách phù hợp với nhu cầu của riêng họ. Ví dụ có thể mất nhiều thời gian để một nước cho phép cây chuyển gen được trồng trong nước nhưng lại cho phép nhập khẩu những loại cây trồng này nếu như chúng được ghi nhãn. Một số các đối tác thương mại chính với Mỹ mới xây dựng các chính sách ghi nhãn bắt buộc và do vậy sẽ chỉ cho phép nhập khẩu các sản phẩm chuyển gen từ Mỹ nếu chúng được ghi nhãn. Điều này có thể tạo ra sự căng thẳng về chính trị với Mỹ và những nước khác hiện đang xuất khẩu các sản phẩm thực phẩm chuyển gen. Cuối cùng vấn đề ghi nhãn chuyển gen cũng có thể sẽ được coi là một rào cản thương mại.

Chi phí của việc ghi nhãn như thế nào?

Chi phí của việc ghi nhãn không đơn thuần là chi phí về giấy, mực. Việc kiểm tra phải được thực hiện từ ngay khi bắt đầu tiến trình sản xuất thực phẩm, bắt đầu với các công ty hạt giống và sau đó tới người trồng, các công ty ngũ cốc, các nhà chế biến thực phẩm, các nhà phân phối, những người bán hàng. Khoản chi phí khổng lồ không chỉ gắn với việc dán nhãn chuyển gen mà còn cả với việc không phải dán nhãn. Các nhà sản xuất các loại thực phẩm không chuyển gen phải chứng minh từng bước của quá trình, không chỉ quay trở lại đối với người trồng mà còn cả những người cung cấp hạt giống. Việc thử nghiệm thăm tra xem có thành phần chuyển gen còn tồn kém ít hơn là việc thử nghiệm thăm tra cho thấy không có thành phần chuyển gen vì việc thử nghiệm xem có thành phần GM chỉ cần một thăm tra để hoàn thành việc kiểm định nhưng nhãn không có thành phần GM thì cần tới một loạt kiểm tra khẳng định trên từng thử nghiệm.

Một nghiên cứu ở Canada cho thấy rằng chi phí ghi nhãn phải bằng ít nhất 9-10% giá bán lẻ hàng thực phẩm chế biến và từ 35-41% chi phí của nhà sản xuất. Nghiên cứu cũng kết luận rằng thực phẩm công nghệ sinh học và không phải công nghệ sinh học (được ghi nhãn là "không phải là sản phẩm công nghệ sinh học") sẽ chịu tác động như nhau do mức tăng giá này, mức giá chiếm từ 700-950 triệu đôla một năm tại Canada.

Do vậy, bất cứ hình thức ghi nhãn nào, cho dù là sản phẩm chuyển gen hay không chuyển gen sẽ đi kèm với chi phí tăng thêm. Chi phí này, ban đầu sẽ do nhà sản xuất gánh chịu nhưng cũng có thể chuyển từ nhà sản xuất sang người tiêu dùng. Vậy liệu người tiêu dùng có sẵn sàng trả giá cao hơn không?

Kết luận

Vấn đề ghi nhãn thực phẩm chuyển gen là một vấn đề phức tạp mà hiện vẫn chưa được giải quyết. Tuy nhiên, có một điều rõ ràng đó là phần lớn các nước sẽ áp dụng một số loại chính sách ghi nhãn. Ngay lúc này, quyết định ghi nhãn sản phẩm chuyển gen không chỉ liên quan mật thiết tới sự an toàn thực tế của sản phẩm mà còn liên quan tới "mối lo ngại" gắn với những sản phẩm này. Sự có mặt của một nhãn GM sẽ không có nghĩa là sản phẩm kém an toàn hơn hoặc có sự khác biệt đáng kể vì tất cả các thực phẩm chuyển gen đã đáp ứng các tiêu chuẩn về an toàn trước khi được cho phép bán.

Cách duy nhất để phát triển và duy trì một hệ thống ghi nhãn trung thực, không gây nhầm lẫn và có thể xác minh được đó là đảm bảo rằng hệ thống phải dựa trên tiêu chí khách quan như là thành phần thực tế của thực phẩm chứ không phải dựa trên biện pháp sản xuất./.

Tài liệu phổ biến kiến thức K-pocket No.7 của Trung tâm kiến thức toàn cầu về cây trồng công nghệ sinh học - Cơ quan dịch vụ quốc tế về tiếp thu các ứng dụng công nghệ sinh học trong nông nghiệp (ISAAA) - Bản sửa đổi tháng 8/2004.